

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ ΙΙΙ
Β' ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
Θέμα: Είναι αυτό που βλέπουμε?

Το αντιληπτικό και εννοιολογικό περιεχόμενο της αισθητικής μορφής.
Ψυχογεωγραφικά παιχνίδια. Περιπλάνηση

3^ο τμήμα
Υπ. Καθηγητής
Τάκης Κοζόκος – γλύπτης

Το blog του μαθήματος υπάρχει στην διεύθυνση:

<http://www.blogeikastika.gr>

email takiskozokos@gmail.com

web www.takiskozokos.gr

3^{ες} Σημειώσεις Μαθήματος 2019-20

Το μάθημα είναι κατά βάση εργαστηριακό.

Οι σημειώσεις δίνονται για την ενθάρρυνση σας για περισσότερη έρευνα.

Η εμπειρία μέσω των αισθήσεων

Τα μάτια που μετατρέπουν τα πράγματα σε Όντα.

Ένα από τα έργα που ο Χάιντεγκερ προσπαθεί να προσεγγίσει με αυτόν τον τρόπο είναι και ο περίφημος πίνακας του Βαν Γκογκ με ένα ζευγάρι φθαρμένα παπούτσια (μιας αγρότισσας, όπως υποστηρίζει ο φιλόσοφος). Ο πίνακας αναδεικνύει τον αγροτικό «κόσμο», την ολότητα των νοηματικών σχέσεων στην οποία ανήκουν και από την οποία αποκτούν τη σημασία και το «είναι» τους αυτά τα παπούτσια.

Από τα παπούτσια αυτά αναδύεται, για τον Χάιντεγκερ, στο βλέμμα του θεατή το κοπιώδες και αργό βήμα της αγρότισσας, το υγρό και γόνιμο έδαφος αλλά και η

ερημιά των δρόμων όπου περπατά, η εναλλαγή των εποχών με την αγωνία και τη χαρά για την εξασφάλιση της σοδειάς, οι σπασμοί του τοκετού και ο τρόμος του επαπειλούμενου θανάτου, τέλος η γη από την οποία αναφύεται και στην οποία επιστρέφει κάθε ζωή.

Στον πίνακα του Βαν Γκογκ εκδηλώνεται έτσι η ουσία, το «είναι» των παπουτσιών, ενώ τα πραγματικά παπούτσια εξαντλούνται στη χρήση τους χωρίς, όσο δεν χαλάνε, να προκαλούν την προσοχή μας και χωρίς να φανερώνουν τον κόσμο, την οντολογική γειτονία στην οποία ανήκουν.

Στο μέτρο που ο πίνακας αναδεικνύει, αποκαλύπτει την αόρατη ουσία των παπουτσιών (τον κόσμο όπου μπορούν να υπάρχουν, όπως υπάρχουν) αναδεικνύει, σύμφωνα με τον Χάιντεγκερ, έμμεσα και τη δική του φύση ως «έργου τέχνης»: στο έργο τέχνης συντελείται η αποκάλυψη της ουσίας ενός όντος. Επειδή αυτή η ουσία παραμένει συνήθως αόρατη, καλυμμένη, δηλαδή «λανθάνει», μπορεί να γίνει λόγος και για την «α-λήθεια» ενός όντος. Το έργο τέχνης αποτελεί επομένως μια δυναμική πραγματικότητα, «ένα γίγνεσθαι της αληθείας». Στη «λάμψη», την εκδήλωση αυτής της αλήθειας στο έργο τέχνης, έγκειται και το κάλλος του.

Στην αλήθεια που εκτυλίσσεται στον πίνακα του Βαν Γκογκ, στη φανέρωση του «είναι», του κόσμου όπου ανήκουν τα παπούτσια, έχουμε πρόσβαση μόνο μέσα από το έργο τέχνης και με κανέναν άλλο τρόπο. Η αλήθεια αυτή είναι προθεωρητική και προεννοιολογική· κάθε θεωρητική προσέγγιση και αντικειμενοποίηση έρχεται εκ των υστέρων και την παραποιεί.

Προσεγγίζοντας έτσι απροκατάληπτα το έργο τέχνης «βρισκόμαστε ξαφνικά κάπου αλλού». Ο θεατής δεν προσλαμβάνει και απολαμβάνει τον πίνακα του Βαν Γκογκ στο εσωτερικό του, αλλά το έργο τον παρασύρει και τον εμπλέκει, ως συντελεστή, στην αλήθεια που συμβαίνει σε αυτό.

Στο έργο τέχνης, τέλος, τα όντα δεν αναλώνονται ούτε απογυμνώνονται από τις φυσικές τους ιδιότητες, αλλά ανάγονται στην ουσία, στο «είναι» τους, και γι' αυτό εμπλουτίζεται και επιτείνεται η οντότητά τους· γίνονται δηλαδή περισσότερο «μάλλον όντα», όπως θα έλεγε ο Πλάτων. Έτσι, π.χ., τα χρώματα σε έναν πίνακα ζωγραφικής δεν ξοδεύονται και χάνονται όπως στη βαφή ενός αντικειμένου, αλλά αναδεικνύονται και διαφυλάσσονται στον αυθεντικό τους χαρακτήρα.

Ο κ. Παύλος Χαϊρόπουλος είναι υποψήφιος διδάκτωρ Φιλοσοφίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Η Μέθοδος Panofsky

Ο Erwin "Pan" Panofsky (1892 -1968) έχει εφαρμόσει μια μέθοδο περιγραφής, ανάλυσης και ερμηνείας του έργου τέχνης η οποία θεωρείται πλέον θεμελιώδης οδηγός για τη διδασκαλία στην Ιστορία της Τέχνης. Ο Πανόφσκυ εξετάζει και ερμηνεύει το έργο σε τρία θεωρητικά επίπεδα, ενώ ουσιαστικά πρόκειται για μία ενιαία διαδικασία.

Κατά το πρώτο επίπεδο εξετάζεται το έργο τέχνης φαινομενολογικά, μορφολογικά και αντικειμενικά.

Κατά το δεύτερο επίπεδο γίνεται μια πρώτη εμβάθυνση στην ανάλυση του θέματος όσον αφορά το περιεχόμενο, το νόημα, τις ειδικές πολιτισμικές επιδράσεις.

Κατά το τρίτο επίπεδο εξετάζονται το βαθύτερο νόημα του έργου, η ουσιαστική ερμηνεία του, η αλήθεια και η πραγματικότητά του.

Τα δύο πρώτα επίπεδα ο Πανόφσκυ τα ονομάζει **εικονογραφία**, ενώ το τρίτο επίπεδο **εικονολογία**.

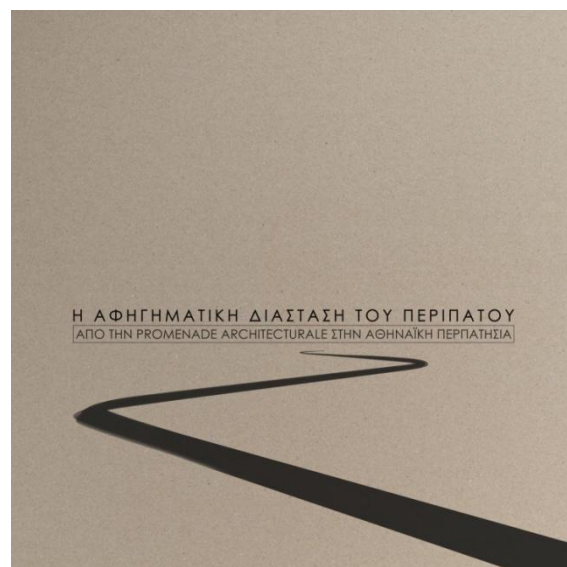
Εδώ θα βρείτε μια μικρή εισαγωγή στην εικονολογική μέθοδο στην Ιστορία της Τέχνης, που εισήγαγε ο Ε. Panofsky το 1939. Στο βίντεο που ακολουθεί, παρουσιάζει την εικονολογική μέθοδο με αναφορά στους Πρεσβευτές του Holbein.

...από το blog του Ιστορικού της Τέχνης **Παντελή Τσάβαλου**

<https://tsavalos.com/video/panofsky-iconology/>

....με οδηγό την ζωγραφική και το σχέδιο.

"Περπατώντας επάνω σε τούτη τη γη,
η καρδιά μας χαίρεται με την πρώτη χαρά του νηπίου
την κίνησή μας μέσα στο χώρο της πλάσης,
την αλληλοδιάδοχη τούτη καταστροφή κι αποκατάσταση της ισορροπίας
που είναι η περπατησιά.

Δημήτρης Πικιώνης, Συναισθηματική τοπογραφία, (1935

Ντοκιμαντέρ

Έλληνες Αρχιτέκτονες - ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΙΚΙΩΝΗΣ

<https://www.youtube.com/watch?v=B8dpCuzGvSA>

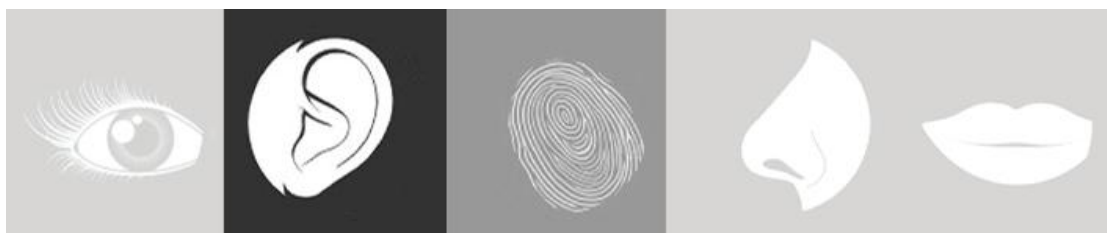
«Για τη συναισθηματική μας φύση, η σύλληψη της “ύλης” δεν είναι
ανεξάρτητη από τη θερμοκρασία και την κράση της ατμόσφαιρας,
από την ένταση και την ποιότητα του φωτός.

Έτσι, για να μιλήσω μόνο για “φυσικά” παραδείγματα.

Ο χώρος είναι για το συναίσθημα μικρότερος στη ζέστη και μεγαλύτερος στο κρύο.

Το βάρος της ύλης είναι μεγαλύτερο στη ζέστη.

Το σχήμα, οξύτερο στο κρύο.), ...

Τα Έργα Ακροπόλεως του Δ. Πικιώνη

<https://tsavalos.com/video/acropolis-project-pikionis/>

...από το blog του Ιστορικού της Τέχνης **Παντελή Τσάβαλου**

Όλες οι αισθητηριακές εντυπώσεις συνδέονται και συνομιλούν μεταξύ τους σε ένα υποσυνείδητο επίπεδο. Η θεωρία Gestalt με κάποιο τρόπο υπογραμμίζει πως οι αισθήσεις μας δεν είναι ξεκομμένες, ο εγκέφαλος κάνει περιέργους συνδυασμούς και ότι η εμπειρία μας είναι πολύ πλουσιότερη αισθητηριακά από όσο ίσως νομίζουμε.

Ο **Rodin**, αναλύοντας την ανθρώπινη περπατησιά, καταλήγει με θαυμασμό:

"Ο άνθρωπος είναι ένας ναός που βαδίζει".

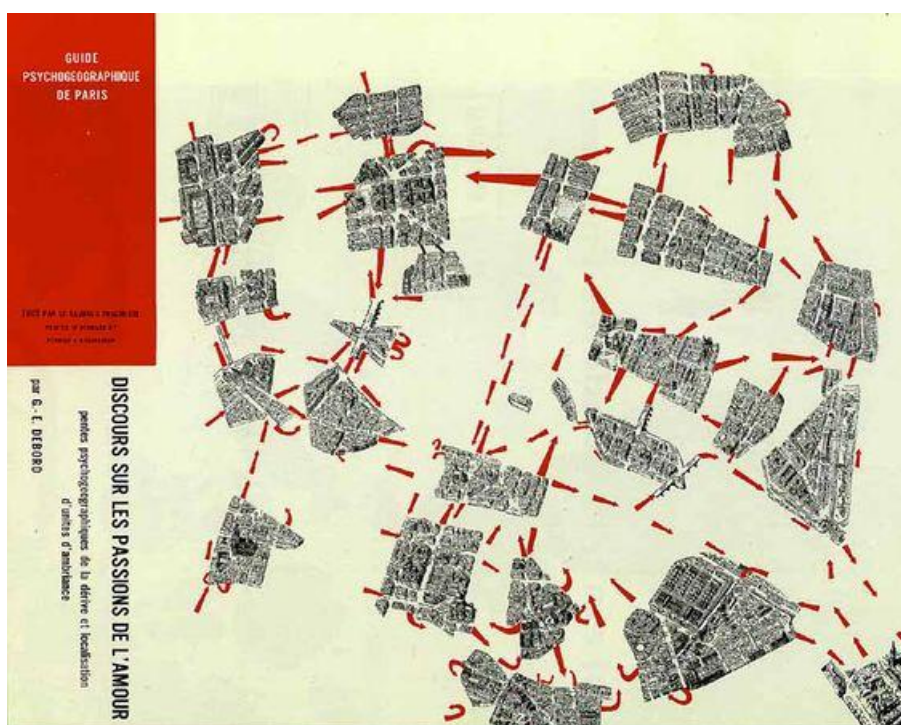

Brian Eno - Ambient 4: On Land

https://www.youtube.com/watch?v=DRiNpVslI_c&list=PLJNbijG2M7OxeXDDoAyWCrr9WzeIOzU6s&index=1

Ψυχογεωγραφία

Η Ψυχογεωγραφία (Psychogeography) είναι μια από τις μελέτες των κανόνων που επηρεάζουν την συμπεριφορά και τα συναισθήματα των ανθρώπων στα γεωπεριβάλλοντα. Έγινε δράση και χρησιμοποιήθηκε ως μέθοδος από την ομάδα των Καταστασιακών (Situationists) για μια καινούρια εμπειρία της αντίληψη του χώρου.

Psychogeographic guide of Paris" by Guy Debord, 1957.

Psychogeography

<https://vimeo.com/119765107>

Simply by walking, you can conduct a psychogeographical rite that distorts time and awakens dormant memory.

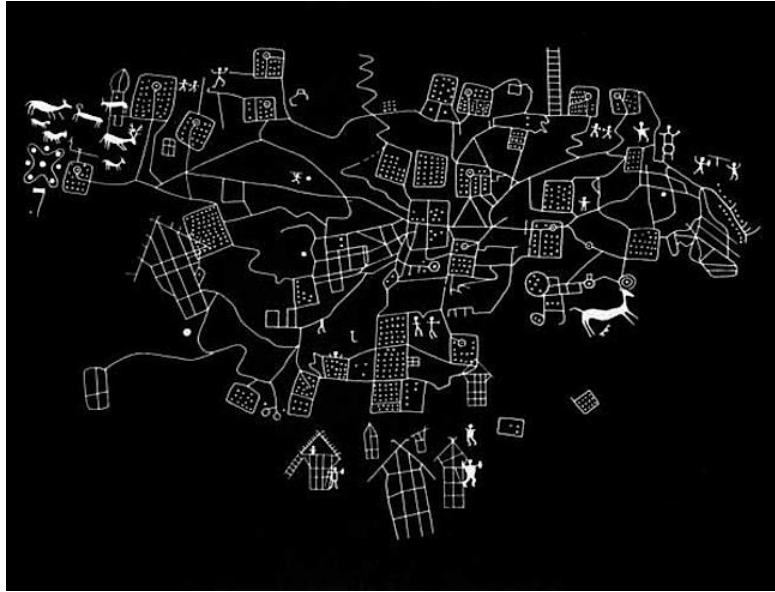
Ψυχογεωγραφία

Πολυτεχνείο Κρήτης, τμήμα αρχιτεκτόνων μηχανικών.

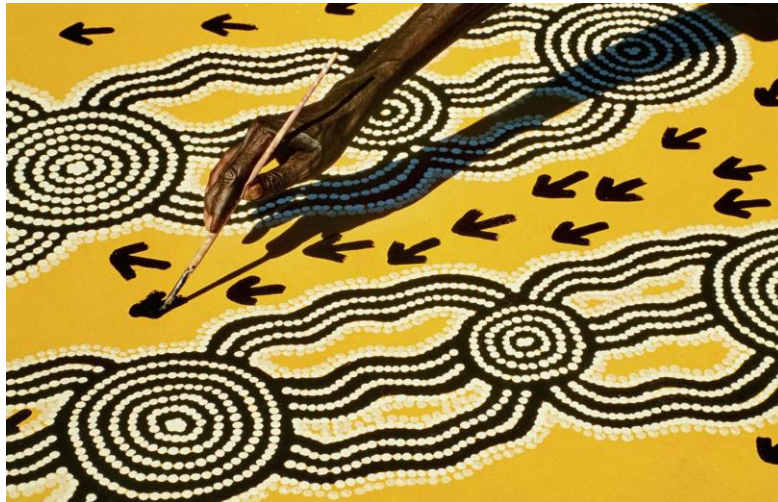
Διδάσκων : Τζομπανάκης Αλέξιος Φοιτήτρια : Λιονουδάκη Χριστίνα 2011

https://www.greekarchitects.gr/site_parts/doc_files/Psychogeography.pdf

Χάρτης του Παλαιολιθικού χωριού Bedolina, Valcamonica, Ιταλία

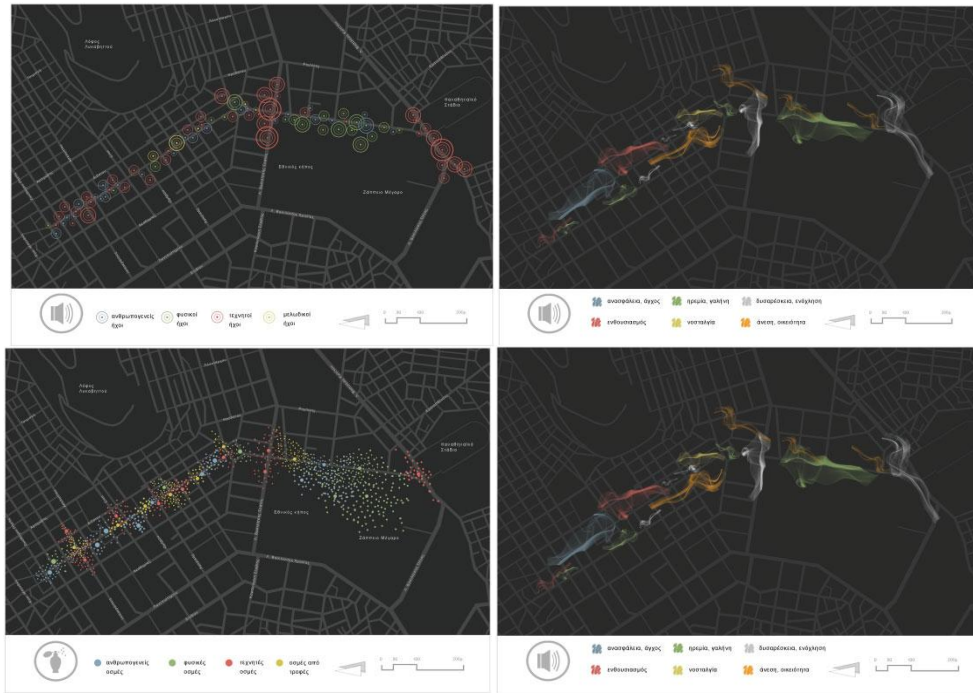
Australian Aboriginal Art

«Ψυχογεωγραφικές» Αποτυπώσεις σε χάρτη.

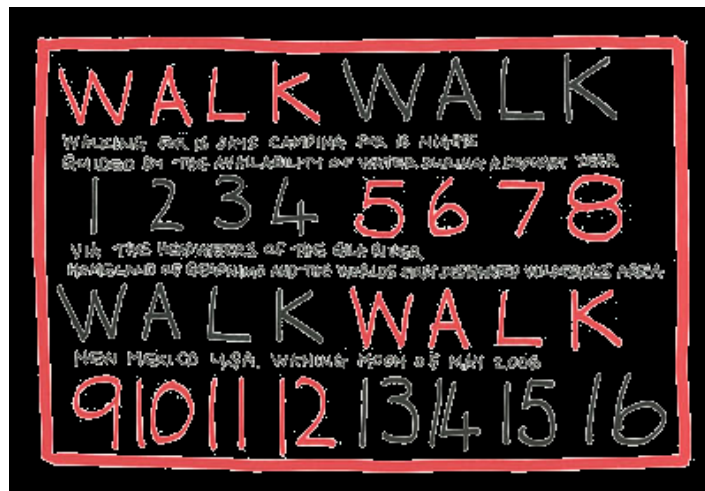
Psychogeography in the age of the quantified self

<https://vimeo.com/195647160>

πλάνητας – flâneur – περιπλάνηση

MOVE - STA Travel Australia

https://www.youtube.com/watch?time_continue=55&v=-BrDlrytgm8&feature=emb_logo

Ο όρος flâneur/πλάνης χρησιμοποιήθηκε αρχικά από τον Μπωντλαίρ, για να περιγράψει τον περιπατητή της πόλης, αυτόν που περιπλανάται χωρίς σκοπό, παρατηρώντας ανθρώπους και καταστάσεις, ανακαλύπτοντας στην πόλη τις πολυδιάστατες πτυχές της.

φωτογραφία Philip Lorca-diCorcia

...περιπλανώμενος ή πλάνης ή εκείνος που βήμα-βήμα φτιάχνει τη δική του διαδρομή ή εκείνος που με το περπατάν μάχεται ενάντια σε μια πραγματικότητα που παρουσιάζεται σαν ομογενοποιημένη απολυτότητα ή ο αναγνώστης της πόλης ή ο δανδής που έγινε ποιητής.

«Περιπλάνηση», στην περίπτωση αυτή, δεν σημαίνει μια απλή περιήγηση, ένα ταξίδι ή ένας περίπατος, αλλά ένα «βιαστικό πέρασμα μέσα από τις ποικίλες ατμόσφαιρες της πόλης», το οποίο έχει πρωτίστως ψυχολογικές και αποπροσανατολιστικές επιπτώσεις.

An Impossible Dérive

https://www.youtube.com/watch?time_continue=13&v=0YLjY3QEcn0&feature=emb_logo

A super-8 essay film using psychogeography and the writing of John Wyndham ...

Η περιπλάνηση τίθεται εξ αρχής σαν μια «δημιουργία καταστάσεων», σαν μια «κατασκευή ατμοσφαιρών», δηλαδή σαν ένας πειραματικός μετασχηματισμός της καθημερινής ζωής, που θεμελιώνεται στην περιοχή της επιθυμίας. Ορίζετε λοιπόν η περιπλάνηση με σκοπό όχι την κατανάλωση εικόνων του περιβάλλοντος, αλλά επιζητώντας το βίωμα που η εναλλαγή των ατμοσφαιρών προκαλεί, καθώς ο περιπλανώμενος διέρχεται από διαφορετικά σημεία της πόλης, με διαφορετικό ύφος, διαφοροποίηση στην πυκνότητα κόσμου και σε διαφορετικές χρονικές στιγμές, σε συνδυασμό και με τις δικούς του όρους διάθεσης, δεκτικότητας, ευαισθησίας, φαντασίας.

Flaneur - a psychogeographic derive in london

<https://www.youtube.com/watch?v=Hpd6hNpKHbw>

Η έννοια της Περιπλάνησης στη Σύγχρονη Τέχνη.

<https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/37550>

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Σχολή Καλών Τεχνών. Τμήμα Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης -
Διδακτορικής διατριβής της Ελεάνας Μαργαρίτη 2016

Στόχος της παρούσας διδακτορικής διατριβής είναι να διερευνήσει την έννοια της περιπλάνησης και να ανιχνεύσει τις επιρροές της πρακτικής της στη μοντέρνα και σύγχρονη εικαστική δημιουργία.

Fine Arts

«Ο Άνθρωπος είναι η απάντηση όποια κι αν είναι η ερώτηση»
Αντρέ Μπρετόν

ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΜΑΓΙΚΗΣ ΣΟΥΡΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Η Αυτόματη Γραφή.

Γραπτή σουρρεαλιστική σύνθεση

http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSB106/544/3563,14873/extras/activities/index_c/breton.html

Έγινε Άσκηση γραπτής σουρρεαλιστικής σύνθεσης με την μέθοδο της αυτόματης γραφής στους χώρους έρευνας κάθε ομάδας με την καθοδήγηση του διδάσκοντος.

Αφηγήσεις χωρικών καταστάσεων και κινούμενη εικόνα – video art

WINDOWS

(Dir. **Peter Greenaway**, 1974)

<https://vimeo.com/28777553>

<https://www.dailymotion.com/video/x96wcy>

Saskia Boddeke

<https://www.youtube.com/watch?v=E7xhZ5WSbJM>

This is part 6 of THE BIG BANG (WHY IS THERE SOMETHING?) by Saskia Boddeke. Text by Peter Greenaway. The story of the beginning of the Universe, the triumph of the human mind and the search for answers. This is the Israel Myth, trying to explain Susa Bubble why we are here.

bill viola

<https://www.billviola.com/>

Catherine's room 2001

https://www.youtube.com/watch?v=tOCb_DyL83Q

The Raft (Excerpt)

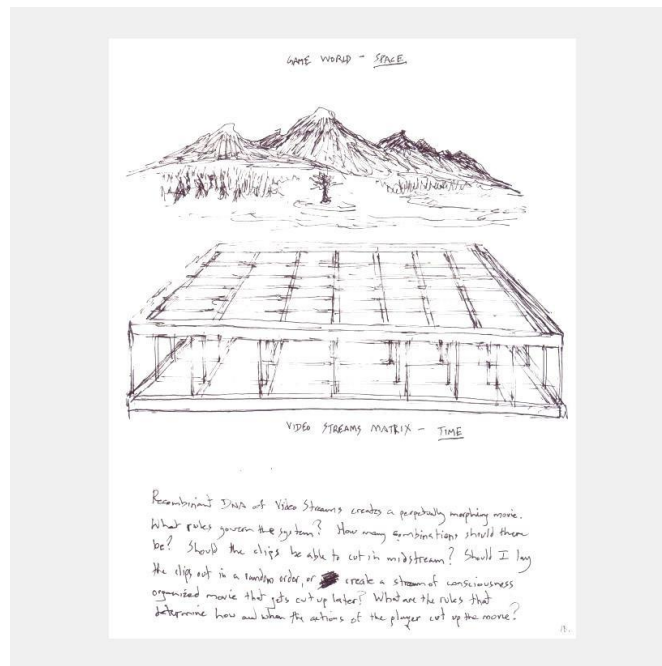

<https://vimeo.com/271158651>

<https://www.youtube.com/watch?v=w-4TCL2ssa8>

<https://www.acmi.net.au/ideas/watch/raft/>

Bill Viola launches experimental art game,
a cryptic 'explorable video'

**THE NIGHT JOURNEY game, available on
PlayStation®4 (in US), PC and Mac.**

<https://www.thenightjourney.com/>

Video επιλογές

Ταινίες,

Ντοκιμαντέρ:

Προτάσεις για videos σχετικά με το θέμα.

Ταινία **Αγέλαστος Πέτρα | Mourning Rock**
(official trailer - 2000)

<https://www.youtube.com/watch?v=iGPGT7YBdms>

Το ντοκιμαντέρ «Αγέλαστος Πέτρα» αποτελεί μια περιπλάνηση δέκα σχεδόν χρόνων στην Ελευσίνα. Μια γνωριμία με τους κατοίκους της, ένας φόρος τιμής στην ιερότητά της, αλλά και μία αποτύπωση της καταστροφής που επέφερε η εκβιομηχανισή της. Το συγκλονιστικό ντοκιμαντέρ του Φίλιππου Κουτσαφτή, δεκαέξι χρόνια μετά την πρώτη του προβολή, έρχεται να αποδείξει ξανά την διαχρονική του αξία. Οι υπέροχες μουσικές του Κωνσταντίνου Βήτα και η αρμονική αφήγηση του σκηνοθέτη, συμπληρώνουν το μοναδικό σκηνικό, που περίτεχνα φιλοτεχνείται στο ντοκιμαντέρ η «Αγέλαστος Πέτρα».

ΑΡΚΑΔΙΑ ΧΑΙΡΕ του Φίλιππου Κουτσαφτή

<https://www.youtube.com/watch?v=Va0EwIQJfsE>

Filippos Koutsaftis. Director of memory

<https://www.youtube.com/watch?v=MDT7jNHsJ1Q>

Ταινία Kedi

2016 · Ντοκιμαντέρ

ΟΙ ΓΑΤΕΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

<https://www.youtube.com/watch?v=lKq7UqplcL8>

Links

Αισθήσεις και Προσωπική Ερμηνεία

Μια ξεχασμένη πτυχή στην αρχιτεκτονική. (ερευνητική εργασία)

<https://issuu.com/greekarchitects3/docs/162.15.02>

Η Εμπειρία των Αισθήσεων, Αρχιτεκτονική, Σώμα και Αντίληψη

Η επαφή του ανθρώπου με την αρχιτεκτονική είναι καθημερινή και αναγκαία. (ερευνητική εργασία)

<https://issuu.com/greekarchitects3/docs/128.14.08/41>

Η «διαχρονική» επιθυμία της περιπλάνησης

-αποτυπώνοντας τα βήματα του flaneur

https://www.greekarchitects.gr/site_parts/doc_files/133.14.09.pdf

Βιβλιογραφία

- Benjamin Walter, Σαρλ Μπωντλαίρ: Ένας λυρικός στην ακμή του Καπιταλισμού, μτφ. Γκουζούλης Γ., εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1994
<https://kritikitheoria.files.wordpress.com/2015/04/walterbenjamin-bodlaure.pdf>
- Καλβίνο Ίταλο, *Οι αόρατες πόλεις*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2003

- Poe Edgar Allan, *Ο Άνθρωπος του πλήθους_ Το κλεμμένο γράμμα*, μτφ. Κ. Μιλτιάδης, Εκδόσεις Κοροντζής, Αθήνα 2000
  - Σταυρίδης Σταύρος, *Από την πόλη οθόνη στην πόλη σκηνή*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2002
  - Canter David, *Περιβαλλοντική Ψυχολογία*, μτφρ. Κοσμόπουλος Πάνος Ι., Θεσσαλονίκη : University Studio Press , 1988
  - Βάλτερ Μπένγιαμιν, *Εικόνες και μύθοι της νεωτερικότητας*, εκδ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ, 2007
  - Σταυρίδης, Σταύρος. (2010). *Μετέωροι χώροι της ετερότητας*. Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
-

News

Φωτογραφίζοντας τον αόρατο ήχο:

Ένας επιστήμονας εγκλωβίζει τα κύματα στο φως

https://www.lifo.gr/now/tech_science/233757/fotografizontas-ton-aorato-ixo-enas-epistimonas-egklovizei-ta-kymata-sto-fos

Αν θέλετε να ανακαλύψετε τα μυστικά του σύμπαντος σκεφθείτε με όρους της ενέργειας, της συχνότητας και των δονήσεων είπε ο Νίκολα Τέσλα, ένας από τους σπουδαιότερους φυσικούς. Στο εκπληκτικό αλλά απλό πείραμα που ακολουθεί χρησιμοποιούμε μια γεννήτρια ήχου, ένα ηχείο και ένα μεταλλικό πιάτο τοποθετημένο πάνω στο ηχείο.

https://www.youtube.com/watch?time_continue=20&v=vwJAgUBF4w&feature=em_logo

---

Όλες οι εργασίες παραδίδονται σε ψηφιακή μορφή.

Περισσότερες πληροφορίες και Νέα για το μάθημα υπάρχουν στο blog του μαθήματος : www.blogeikastika.gr

μα πάντα ενδιαφέρουσα επίσκεψη στο ...

<http://www.ted.com/topics/architecture>

ΤΕΛΟΣ

Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου του
διδάσκοντα. - email: takiskozokos@gmail.com